

KNIHA JOZUE

Pro účely SBV zpracoval: Jaroslav Pípal

Úvod

Exodus nebyl jediným činem spásy ve Starém zákoně. Jednalo se o první část spasitelného díla. Bůh svému lidu nezaslíbil jen vysvobození, ale také, že mu dá zemi, kterou zaslíbil již praotcům - Abrahamovi (Gn 12,2-3.7; 13,15), Izákovi (26,3) a Jákobovi (28,13) jako jejich dědictví. Veliké dílo záchrany z otroctví v Egyptě nelze oddělovat od dědictví země, kterou Bůh zaslíbil. Kniha Jozue popisuje toto dědictví: líčí dobytí a rozdělení země. Do zaslíbené země uvedl Izrael Jozue, syn Nunův (Nu 27,18-21; Dt 34,9), muž, který osvědčil svou věrnost Hospodinu již za Mojžíšova života (Ex 17,9-13; Nu 11,28; 13,16; 14,6-9; Dt 1,38 aj.) Jeho původní jméno Hó-šea mu Mojžíš změnil na vyznavačské jméno Jehóšúa [Jozue], tzn. Hospodin je spása. Kniha je svědectvím o trvalosti a věrnosti Božích zaslíbení.

Historické pozadí

Autorství

Podobně jako ve všech historických knihách Starého zákona [jak je známe ze svých Biblií] zůstává autor knihy Jozue v anonymitě. Talmud¹ říká, že Jozue napsal vlastní knihu, kromě zprávy o vlastní smrti. Avšak často se opakující fráze „až dodnes“ (4,9; 5,9; 6,25; 7,26; 8,28-29; 9,27; 10,27; 13,13; 15,63, 16,10) napovídá, že mezi událostmi, o nichž je řeč, a napsáním zprávy uplynula jistá doba. Dále, během nejméně jedné fáze sestavování knihy používal autor starší písemné prameny, popisující dřívější události (10,13)², které tím pádem posouvají autora do pozdější doby, než z které pocházejí tyto zmíněné prameny. V diskuzi o otázce autorství převládají dva různé přístupy: Literárněkritický přístup a tradičně-dějinný přístup³.

Datum exodu a dobývání země

Na základě svědectví biblického textu není důvod pochybovat o tom, že exodus a dobývání země je třeba datovat do druhé poloviny 15. a počátku 14. stol. př. Kr. Šalomoun začal se stavbou chrámu 480 let po exodu (1Kr 6,1), čímž stanovil datum exodu přibližně do roku 1447 př. Kr.⁴ Pokud soudci Jiftáchovi přisuzujeme datum (1100 př. Kr.) přibližně jedno století před vznikem království v Izraeli, pak by jeho chlouba před Amónovci, že Izrael byl v zemi 300 let (Sd 11,26), znamenala, že dobývání země začalo kolem roku 1400 př. Kr. po oněch 40 letech strávených na poušti.

¹ Talmud – soubor právních a náboženských židovských tradic z 2. stol. př. Kr.

² Text se odvolává na Knihu Přímého, která je citována ještě v 2S 1,18

³ Více k tomuto: Dillard R.B. a Longman III.T: Úvod do Starého zákona, str. 101

⁴ viz poznámku č. 8 v Pentateuchu, kniha Exodus, str. 11

Mnoho badatelů ale tvrdí, že toto „rané datum“ nelze skloubit s archeologickými nálezy, a místo toho datují exodus do poloviny 13. století (kolem 1250 př. Kr.). Spornou otázkou je tvrzení mnohých archeologů, že Jericho, Aj a Chásor nevykazují vrstvy svědčící o jejich zničení na počátku 14. století, zatímco vrstvy dosvědčující zničení ohněm v 13. století jsou patrné na jiných palestinských místech (Lakíš, Bét-el, Eglón, Debír, Chásor atd.).

Největší potíž při identifikaci těchto vrstev svědčící o zničení ve spojení s izraelskou invazí však způsobuje samotný biblický text. Vojenská praxe Izraele a zprávy o jeho výbojích podporují velice odlišnou představu, totiž vyhánění obyvatel, aby jejich města byla zachována pro Izraelce (Dt 6,10-11; 19,1-2). Národy byly vyhnány a jejich svatyně zničeny (Ex 23,23-30; Nu 33,50-56), nikde však není zmínka o zničení měst (Dt 20,10-20 kromě Jericha, Aje a Chásoru (Joz 11,10-13)). Z toho plyne, že spáleništní vrstvy na mnohých místech vykopávek v Izraeli nelze použít ke stanovení data dobývání země. Nicméně Jericho, Aj a Chásor byly vypáleny (Joz 6,24; 8,28; 11,13) a důkaz z těchto vykopávek zůstává stále problematický. Archeologie se však dnes až příliš často stává svědectvím o dřívějším chybném úsilí. Lze jen doufat, že další vykopávky případně rozhodnou v otázce data dobývání země mimo jakoukoli pochybnost.

Povaha dobývání země

Kniha Jozue předkládá zprávu o společném úsilí jednotlivých izraelských pokolení pod vedením Jozua o obsazení země v souladu s předem stanoveným plánem dobývání. Po zprávě o Jozuově pověření kniha vypráví o dobytí Jericha a Aj (Joz 2-8), o jižním tažení (k. 9-10), severním tažení (k. 11), přehledu dobytých měst (k. 12), rozdělení země mezi pokolení (k. 13-22) a Jozuově smrti (k. 23-24). To celé budí dojem poměrně přímočarého vyprávění historických událostí.

Literární analýza

Knihu Jozue je třeba číst jako součást jejího narativního [vyprávěcího] kontextu. Jako Deuteronomium končilo Mojžíšovou smrtí, tak kniha Jozue vrcholí Jozuovou smrtí. Začala „po smrti Mojžíše“ a kniha Soudců pak začne „po Jozuově smrti“ (Joz 1,1; Sd 1,1; srov. 2S 1,1). Jozue je literárním mostem mezi pouštní zkušeností Izraele a vyprávěním o bojích v prvních letech obsazování země (kniha Soudců).

Kapitoly 1–12 jsou vyprávěním o Izraelově vojenském dobývání země; je plné barvitých detailů o bojích, úspěších a selháních, vítězstvích a porážkách. Izraelská armáda postupovala zemí skoro stejně rychle jako zpráva o jejích vítězstvích (9,3; 10,1; 11,1). Je to vyprávění, které zjevuje Boží moc působící ve prospěch národa. Bůh bude bojovat za Izrael a dá mu zemi, kterou slíbil jeho otcům.

V kapitolách 13-22 postoupíme od získání zaslíbené země k jejímu užívání. Zde pisatelova strategie přechází od dramatických zpráv o bojích k rétorice seznamů; vyprávění se zpomaluje ve prospěch statické, administrativní prózy. Stabilita a jednota „lidu“, nová realita Izraele v jeho dědictví, je znázorněna seznamem pokolení a rodů v jejich přiděleném území.

Kapitoly 23 a 24 završují vyprávění obnovením Izraelovy smlouvy s Bohem, Jozuovým propuštěním lidu, aby se radovali ze svého dědictví, a Jozuovou smrtí. Paralely s Mojžíšem nelze přehlédnout: na konci jeho života byla obnovena Izraelova smlouva (Dt 26,16-19; 29,1-32,47) a lid byl poslán, aby se jal svého dědictví. Avšak na konci knihy Jozue se objevuje nový tón, prostor, který připravuje cestu pro vyprávění v knize Soudců: před Mojžíšovou smrtí byly činěny přípravy na přenesení vedení na Jozua (Dt 31,1-8; 34,9), avšak před smrtí Jozua nejsou podniknuta žádná opatření pro následnictví ve vedení. Jsme zanecháni s lidem v zemi, avšak bez vůdce, který by dohlížel, aby sloužili Hospodinu. Co se mělo stát v této

situaci? Izrael má uplatňovat vládu Hospodina [teokracie]. Co se však stane v této situaci? To je příběh knihy Soudců.

Ke jménu Jozuovu se pojí údaje o dobytí celé země, přestože k tomu za života Jozuova nedošlo. Sama Bible vypráví, že teprve „po smrti Jozue“ vytáhl Juda se Šimeónem do boje proti Kenaancům (Sd 1,1-3), a že Manases nebyl schopen podrobit si Bét-šeán (Sd 1,27 atd.) a podobně ani další pokolení neovládla svá území. Jeruzalém dobyl teprve David (2S 5,7), ačkoli už Judovci bojovali proti Jeruzalému (Sd 1,8).

V knize Jozue nemáme před sebou kronikářské záznamy o jednotlivých událostech a jejich sledu, nýbrž svědectví o věrnosti Božích zaslíbení. Hospodin svému lidu zemi zaslíbil a také mu ji dal, kdy a jak, na tom nezáleží. Rozhodující je, že se Jeho slovo naplnilo (Joz 21,45; 23,14; 1Kr 8,56).⁵

Téměř v každé části Bible je v hloubi skryto napětí mezi Boží svatostí a jeho dobrotivostí. Jako svatý požaduje Bůh poddanost svému zákonu a staví lid před volbu poslušnosti nebo neposlušnosti, na které se váže požehnání nebo soud. Jako milosrdný, dobrotivý a soucitný dává Bůh bezpodmínečná zaslíbení, která ukazují milost a přízeň, jež prokazoval svému lidu. Avšak co se zemí? Je to dědictví, které provází vysvobození z Egypta, bezpodmínečné Boží zaslíbení dané otcům? Anebo ji lze získat pouze na základě poslušnosti? Je to jednostranný dar na základě Boží přísahy, naplněný v jeho boji za Izrael, kdy žádné slovo ze všech Božích zaslíbení nebude zmařeno (11,23; 21,43-45; 23,14-15)? Anebo je to neúplné dědictví, neúplné dobytí, kdy národy zůstanou v zemi (13,13; 15,63; 16,10; 17,11-12) a Izraelovo trvalé vlastnictví je vázáno na věrnost (23,6-8; srov. Dt 20,17-18)? Tyto základní otázky se objevují v propasti mezi výpovědí o naplnění a zprávou o neúplnosti. Je darování země bezpodmínečné? Anebo budou zaslíbení přehlušena trestem při porušování Božích přikázání? Mojžíš v Deuteronomiu popsal sklon lidu upadat zpět do modlářství a v tom případě by je postihla zhouba (Dt 31,27-29). Hospodin, který je štědrý v milosrdenství, odpouštějící a pomalý k hněvu (Dt 5,8-10; Nu 14,18), nenechá hřích bez potrestání. Izrael začne napodobovat Kenaance, kteří zůstali v zemi, a bude vyhnán ze země ze stejného důvodu jako oni (Dt 18,9-12; 2Kr 7,8-18; 21,3-15). Síly, které případně povedou k vyhnání, jsou přítomné už v knize Jozue; knihu nelze pochopit nezávisle na tomto širším kontextu.

Úkol Izraele

Izrael měl dvojitý úkol. Měl se stát příjemcem Božích zjevení, místem sestoupení Vykupitele lidstva a tím i rodištěm křesťanství církve (J 4,22; srov. Ř 11,16-24). Měl však i razit cestu do světa národů a být jakožto Boží svědek a misionář, prostředníkem zvěstování spásy za účelem přípravy celosvětového evangelia.

Aby se mohl stát Izrael vlastní Mesiáše a kolébkou křesťanství, musel být do sebe integrovaným národem lišícím se ode všech pohanů, ba být s nimi v přímém protikladu jakožto nositel zjevení, jako jediný národ, který zná živého Boha, který mu projevil svoji vůli Zákonem. Na druhé straně musel být rozptýlený mezi pohany, žít mezi nimi, být s nimi v neustalém styku a tak razit cestu křesťanství.

Teprve poznáním dvojjednotného protikladu oddělení a světa, integrace a rozptýlení je klíčem k pochopení dějiny Izraele.⁶

⁵ M. Bič: Ze světa Starého zákona I., str. 183

⁶ E. Sauer: Svítání spásy světa, str. 93

Struktura knihy

VSTOUPENÍ DO ZEMĚ (1,1-5,12)

1. Příprava lidu
 - 1.1. Vnitřní příprava, zákon 1,1-18
 - 1.1.1. Hospodin k Jozue 1,1-9
 - 1.1.2. Jozue k lidu 1,10-15
 - 1.1.3. Lid k Jozue 1,16-18
 - 1.2. Vnější příprava, zvědové 2,1-24
 - 1.2.1. Vyslání zvědů 2,1-7
 - 1.2.2. Smlouva zvědů 2,8-21
 - 1.2.3. Zpráva zvědů 2,22-24
 - 1.3. Další příprava, truhla smlouvy 3,1-13
2. Přechod lidu přes Jordán
 - 2.1. Překročení Jordánu 3,14-17
 - 2.2. Památník u Jordánu 4,1-18
 - 2.3. Táboření za Jordánem 4,19-24
3. Očištění lidu
 - 3.1. Ohromení nepřítele 5,1
 - 3.2. Obřezání synů Izraele 5,2-9
 - 3.3. Manna přestala 5,10-12

DOBÝVÁNÍ ZEMĚ (5,13-12,24)

1. Vítězství zjeveno 5,13-15
2. Uskutečnění vítězství
 - 2.1. Hlavní tažení – Jericho a Aj 6,1-9,27
 - 2.2. Jižní tažení – Gibeón 10,1-43
 - 2.3. Severní tažení – Meróm 11,1-23
3. Zpráva o vítězství
 - 3.1. Východně od Jordánu 12,1-6
 - 3.2. Západně od Jordánu 12,7-24

UVEDENÍ VE VLASTNICTVÍ A OVLÁDNUTÍ ZEMĚ (13,1-24,33)

1. Rozdělení země mezi jednotlivá pokolení
 - 1.1. Podíl dvou a půl pokolení v Zajordání 13,1-33
 - 1.2. Podíl Kálebův 14,1-15
 - 1.3. Podíl deseti a půl pokolení 15,1-19,51
 - 1.4. Útočištná města 20,1-9
 - 1.5. Lévijská města 21,1-45⁷
2. Návrat zajordánských pokolení, spor o oltář na pomezí
 - 2.1. Obvinění 22,1-20
 - 2.2. Objasnění 22,21-29
 - 2.3. Závěr 22,30-34
3. Jozuova řeč a smrt
 - 3.1. První řeč – výstrahy a napomenutí 23,1-16
 - 3.2. Druhá řeč – obnova smlouvy 24,1-28
 - 3.3. Tři hroby 24,29-33

⁷ Útočištná a Lévijská města – v Nu 35 je rozkaz o těchto městech včetně jejich významu; v Dt 19,1-13 je zákon o městech a v Joz 20-21 naplnění rozkazu.

Teologické poselství knihy

K důležitému napětí mezi zákonem a milostí, které se v knize vyskytují, se můžeme podívat na pět významných teologických motivů, které spojují Deuteronomium a knihu Jozue.

Svatá válka

Deuteronomium stanovilo zásady svaté války, podle kterých se měl Izrael pustit do boje (Dt 7,1-26; 20,1-20; 21,10-14; 25,17-19). Kniha Jozue ilustruje zásady svaté války na zprávách o dobývání Jericha a Aje (k. 2; 6; 8; 10; 11) a naplnění těchto zásad při prvním útoku na Aj a smlouvě s Gibeónany (k. 7; 9). Tyto zprávy zahrnují údaje o bojích (Joz 1,6.9; 6,2; 8,1; 10,8; 11,6), Hospodinovo bojování za Izrael a vyvolávání hrůzy v srdcích nepřátel (Joz 2,9.24; 5,1; 9,24; 10,21) a vyprávění o poslušnosti národa vůči Božím příkazům. Nedodržení Božího příkazu vede k porážce a Božímu soudu nad Akánem a jeho rodinou (Dt 7,25-26; Joz k. 7). Hospodin byl přítomný v bojích Izraele, když Jozue potkal velitele Hospodinova nebeského vojska (5,13-15). Kromě Gibeónanů a několika málo dalších národů, které zůstaly, byli Kenaanci postaveni pod klatbu a vyhlazeni ze země (Dt 7,1-5; Joz 6,21; 8,24-25; 10,10.28-40; 11,11.14.21; srov. 9,16-18).

Země

Deuteronomium je situováno na pokraj zaslíbené země; ve skutečnosti bylo Mojžíšovým odkazem a připravovalo národ na převzetí toho, co bylo Bohem zaslíbeno (Dt 1,8; 6,10.18; 7,8). Kniha Jozue podává zprávu o dobytí země (k. 1-12) a jejím rozdělení mezi jednotlivá pokolení (13-23).

Jednota Izraele

Deuteronomium se pravidelně obrací k „celému Izraeli“ (např. 5,1.3; 11,6; 29,9) a podobný pohled na Izrael převládá v knize Jozue (např. 3,7.17; 4,14; 7,23-24; 24,1). Všechna pokolení se účastní potrestání přestupku (Dt 13,10; Joz 7,25) a válečného tažení národa. Národ byl svazem dvanácti pokolení postupujících společně (18,2), z nichž každé dostalo část dědictví (k. 13-21) a každý byl připomenut hromadou kamenů poblíž Gilgálu (k. 4). Zajordánské kmeny staví oltář jako viditelný symbol jednoty s ostatními pokoleními (k. 22).

Role Jozua

Deuteronomium představuje Jozua jako Bohem vyvoleného Mojžíšova nástupce a jako toho, kdo měl Izrael uvést do země (např. Dt 1,38; 3,21.28; 31,3; 34,9). Kniha Jozue ho líčí v této roli. Jozue převezme vojenské velení, které kdysi zastával Mojžíš, a vládne podle knihy Zákon, kterou napsal Mojžíš (Joz 1,8-9). Jozue dokončí Mojžíšovo dílo tím, že uvede lid do jeho dědictví. Lidé uznávají Jozua jako Mojžíšova nástupce (1,17; 4,14). Pod Jozuovým vedením se znovu odehrávají děje kdysi spojené s překročením Rákosového moře (Joz 3-4). Jozue si stejně jako Mojžíš v Boží přítomnosti zuje opánky (5,15; Ex 3,5) a přimlouvá se za národ, když hřeší (7,7-9); srov. Dt 9,25-29). Jozue vede národ při slavení pachy, stejně jako to činil Mojžíš (5,10-11). Oba muži si jsou podobní ve své vojenské roli: Jozue 12,1-6 uvádí Mojžíšova vítězství; 12,7-24 vítězství za Jozua. Oba činí přípravy na rozdělení země: Jozue 13,8-32 uvádí rozdělení země, jak je stanovil Mojžíš; veršem 14,1 začíná zpráva o rozdělení země za Jozua.

Smlouva

Kniha Deuteronomium sama sebe představuje jako „kniha Zákona“ (31,26), jako dokument, který obsahuje záruky a ustanovení Boží smlouvy s Izraelem. Kniha Jozue ukazuje život podle této „knihy Zákona“ (1,8-9). Zdůrazňuje autoritu Mojžíšova zákona v dějinách národa tím, že uvádí způsoby, jak Mojžíšova přikázání sloužila jako standard pro jednání (např. Joz 1,13; 4,10; 8,30-35; 9,24). Jozue vede národ k obnově smlouvy na horách Gerizímu a Ébalu (k. 8) na přímý příkaz Mojžíšův (Dt 27,1-8).

Protože Izrael byl podveden Gibeóňany, slouží ustanovení Dt 20,10-11 k tomu, aby vymezila vztah mezi Izraelem a tímto národem (Joz 9,23-27). Těla pěti zabitých králů jsou ve shodě s nařízeními v Dt 21,23 - před západem slunce odstraněna ze stromů, kde byla pověšena (Joz 10,27). Akán je potrestán podle nařízení Dt (Joz 7,25; Dt 13). V době Jozuovy smrti jsou Izraeli předloženy kletby a požehnání jako tomu bylo v případě požadavků zákona ve smlouvě v době Mojžíšovy smrti (Joz 23,14-16; Dt 28). Jozue byl před smrtí přesvědčen, podobně jako Mojžíš, že národ nebude smlouvu zachovávat (Joz 24,19-20; Dt 31,15-29).

Vztah k Novému zákonu

Jméno Ježíš – řecký přepis hebrejského jména Jozue.

Zaslíbené odpočinutí

Jozue vedl Izrael do jeho dědictví, do jeho odpočinutí (Dt 3,20; 12,10; 25,19; Joz 1,13.15; 14,15; 21,44; 22,4; 23,1). Avšak v nejlepším případě to bylo dočasné odpočinutí od nepřátel, neboť Izrael bude mít v dalších stoletích nepřátel mnohem více. I když Hospodin svému lidu zajistil dědictví, může mu být odňato a nakonec mu bude skutečně odebráno, až lidé ze severního a jižního království budou odvedeni do vyhnanství. Kniha Jozue má otevřený konec; lid získá dědictví, je zde však stále ještě neobsazená země (13,1-7; 15,63; 17,12). Z hlediska Nového zákona byly Jozuovy úspěchy jen částečné, a proto ukazují dále do doby, kdy Jozuův větší jmenovec Ježíš uvede Boží lid do dědictví, které mu nemůže být odňato (1Pt 1,3-5). Pán Ježíš poskytne odpočinutí, kterého Jozue nedosáhl (Žd 3,11.18; 4,1-11).

Model víry

Izraelský lid v boji o Jericho a prostitutka Rachab jsou představeni jako vzory víry, příklady těch, kdo touží po zemi (Žd 11,30-31; 11,14-16), kteří však ještě nedosáhli toho, co bylo zaslíbeno (11,39-40), protože Bůh připravoval něco lepšího.

Boží bojovník

Podle Nového zákona je Pán Ježíš nejen Jozuovým větším jmenovcem, nýbrž také Božím Bojovníkem, velitelem Hospodinova vojska (Joz 5,13-15; Zj 19,11-16). Dědictví, které on dává, není země ve východním Středomoří, nýbrž nové nebe a nová země a nebeské město (Zj 21,1-2).

Dobytí země

Po záchraně a vyvedení z Egypta se Izrael začal ujímat svého dědictví.; po Ježíšově spasitelném díle na kříži vyšel jeho lid, aby získal svět v jeho jménu. Izrael se radoval z pozemského dědictví a z pozemského království, avšak království, do něhož patří církev, je duchovní a nebeské.

Použitá literatura:

1. BIBLE – ekumenický překlad. Praha 1985
2. DILLARD, R.B, LONGMAN III., T. Úvod do Starého zákona. Vyd. 1 Praha: Návrat domů 2003
3. BIČ, M. Ze světa Starého zákona. Vyd. Praha: Kalich 1989
4. SAUER, E. Svítání spásy světa. Vyd. 1 Ostrava: Vydavatelství KŘS 1993
5. SCROGGIE, W.G. Poznej svoji Bibli.